

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ISTOČNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI

KATEDRA ZA UKRAJINSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Kristijan Dobroslav Zuzija

Deminutivi i augmentativi u ukrajinskom i hrvatskom standardnom jeziku

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Silvija Graljuk

Zagreb, 2023.

Sažetak

Kao slavenski jezici, hrvatski i ukrajinski jezici koriste značajan broj augmentativnih i deminutivnih oblika za prenošenje značenja umanjenosti ili povećanosti, kao i mnoge gradijente emocija, kako pozitivnih tako i negativnih. Ovaj rad nudi komparativnu analizu dvaju jezika – njihove sličnosti i njihovih razlika – u pristupu tim riječima ili oblicima i njihovu važnost za analizirane jezike. Predstavljen je pregled morfološkog procesa deminutivne tvorbe u hrvatskom i ukrajinskom jeziku te pregled augmentativne morfologije. Zatim slijedi kontekstualno-semantička analiza, pri tome uzimajući u obzir poteškoće kategorizacije ovih tvorevina prema njihovim značenjima u apstraktnom sustavu bez uzimanja u obzir konteksta u kojem se koriste. Ovaj semantički dio analize završava pregledom utjecaja augmentativa i deminutiva na govornike dotičnih jezika – kako značenja koja stvaraju, a zauzvrat koja potiču govornike da ih koriste, utječu na čovjeka i, naposljetku, na nacionalni mentalitet. Potom se dva jezika uspoređuju prema broju korištenih sufikasa kako bi se otkrilo koji jezik koristi veći broj raznih deminutivnih i augmentativnih tvorbi, čime se svojevrsno nastavlja tema utjecaja ekspresivnog vokabulara – ne samo na promjenu naroda koji ovim jezikom govori, ali i na sliku jezika i njegovih govornika u očima drugih naroda.

Ključne riječi

Deminutivi, augmentativi, komparativna analiza, hrvatski književni jezik, ukrajinski književni jezik

Демінутиви та аугментативи в українській та хорватській літературних мовах

Анотація

Хорватська та українська мови, оскільки вони слов'янські мови, використовують значну кількість аугментативних та демінутивних утворень щоб передати значення меншого чи більшого розміру, а також багато відтінків емоцій, як позитивних, так і негативних. Ця робота пропонує порівняльний аналіз двох мов у їх подібності та відмінності в підходах до цих слів чи форм та їх важливості для аналізованих мов. Пропонується огляд морфологічних процесів творення демінутивів у хорватській та українській мовах, а також огляд морфології аугментативів. Після цього надається контекстуально-семантичний аналіз, зважаючи на труднощі категоризації цих утворень за їх значеннями в абстрактній системі без урахування контексту, в якому вони вживаються. Ця семантична частина аналізу завершується оглядом впливу аугментативів та демінутивів на носіїв відповідних мов – як значення, яких вони формують, і в свою чергу спонукають носіїв використовувати, впливають на людський і, згодом, національний менталітет. Дві мови далі порівнюються за кількістю вживаних суфіксів, щоб з'ясувати, яка з мов використовує більшу кількість різноманітних зменшувальних і збільшувальних утворень, а це в свою чергу продовження теми про вплив цієї експресивної лексики – не лише на зміну нації, яка розмовляє цією мовою, але й на образ мови та її носіїв в очах інших народів.

Ключові слова

Демінутиви, аугментативи, порівняльний аналіз, хорватська літературна мова, українська літературна мова

Diminutives and Augmentatives in the Standard Ukrainian and Croatian languages

Abstract

The Croatian and Ukrainian languages, being Slavic languages, use a significant number of augmentative and diminutive formations to convey the meaning of smaller or larger size, as well as many degrees of emotion, both positive and negative. This work offers a comparative analysis of the two languages in their similarities and differences, both in their approaches to these words or forms, and in their importance for the analyzed languages. An overview of the morphological processes of the creation of diminutives in the Croatian and Ukrainian languages is offered, as well as an overview of the morphology of augmentatives. After that, a contextual-semantic analysis is provided, which takes into account the difficulty of categorizing these formations according to their meanings in an abstract system, removed from the context in which they are used. This semantic part of the analysis concludes with an overview of the influence of augmentatives and diminutives on the speakers of the respective languages – how the meanings they form, and in turn prompt the language’s speakers to use, influence human and, subsequently, national mentality. The two languages are then compared according to the number of suffixes used in them to find out which of the languages uses a greater number of various diminutive and augmentative formations, which in turn continues the topic of the influence of this expressive vocabulary – not only how it changes the nation that speaks this language, but also the image of the language and its speakers in the eyes of other nations.

Keywords

Diminutives, augmentatives, comparative analysis, Croatian standard language, Ukrainian standard language

ЗМІСТ

1. Вступ.....	7
2. Демінутиви	
2.1. в українській мові.....	10
2.2. в хорватській мові.....	15
3. Аугментативи	
3.1. в українській мові.....	20
3.2. в хорватській мові.....	22
4. Контекстуально-семантичний аналіз	
4.1. Контекст як чинник визначення семантики.....	25
4.1.1. Приклад контекстуального визначення семантики демінутивів у хорватській мові	26
4.1.2. Приклад контекстуального визначення семантики демінутивів в українській мові	28
4.2. Деетимологізація та десемантизація демінутивів.....	30
4.3. Вплив демінутивів та аугментативів на концептуалізацію світу	32
5. Кількісне порівняння.....	35
6. Висновки.....	39
7. Література.....	41

1. Вступ

Мова використовується в повсякденному житті, щоб передати не лише інформацію, але й наші почуття щодо навколишнього світу – людей, речей і абстрактних понять. У кожній мові це робиться різними способами, та у слов'янських мовах одним із головних способів передачі зменшувального або збільшувального значення, чи пестливих та зневажливих оцінок, є використання зменшувальних та збільшувальних слів чи форм слів. Залежно від джерела ці слова або словоформи називаються по-різному. Найбільш поширеними варіантами назв для зменшувальних утворень це – демінутив, здрібніла, пестлива, або зменшувально-пестлива форма чи слово. Для збільшувальних – аугментатив чи збільшувально-підсилювальна форма чи слово. Іноді, і як покаже подальший аналіз, цілком справедливо, замість вище перелічених їм дають більш нейтральні назви – зменшувально-оцінна та збільшувально-оцінна лексика. Усі ці різні номенклатури мають дещо різний, своєрідний відтінок значення, та використовуються вони для передачі відмінностей у поглядах конкретного автора на предмет їх праці. Однак, важливо мати на увазі, що всі ці назви є синонімами, оскільки вони позначають одне й те саме мовне явище, і в цій роботі використовуватимуться як взаємозамінні. Зрештою, позитивні значення, які несуть зменшувальні або збільшувальні слова чи форми слів, іноді називаються в літературі обох мов мейоративними, а негативні – пейоративними.

Протягом навчання авторові цієї праці стало зрозуміло, що існують відмінності у вживанні демінутивів та аугментативів в українській та хорватській мовах. Здавалося все переконливішим те, що в українській мові вживалася велика кількість таких форм, які часто здавалися недоречними для хорватської мови поза контекстом розмови з дитиною чи про дитину чи читання дитячих книжок. Крім того, кількість різноманітних зменшувальних суфіксів, які можна було додати до одного основного слова, була значно більшою в українській мові, і здавалося, що саме ця мова є більш сприятливим ґрунтом для творення зменшувальних форм взагалі. Навпаки, в хорватській мові вживання аугментативів було на тому ж рівні або й вище, ніж в українській. Тут, безперечно, відбувалося щось цікаве, і виникла підозра, що саме через зменшувальні слова українська мова носіями хорватської мови часто називається мелодійною та пісенною. Саме це спонукало до створення цієї роботи.

Незважаючи на історію дослідження цього питання та схожість термінології в обох мовах, які входять до сфери цієї роботи, досі точно не встановлено, чи є зменшувальні та збільшувальні новими словами, чи просто іншими формами вже існуючого слова. Проте немає сумнівів щодо важливості цих слів, оскільки вони є одними з найважливіших способів передачі емоцій та оцінок у слов'янських мовах, вносячи в мову відтінки, які їй безсумнівно збагачують.

Українська та хорватська мови мають великий потенціал для творення демінутивів та аугментативів. Демінутиви та аугментативи найчастіше зустрічаються в розмовній мові, та їх часто можна зустріти в хорватських і українських літературних творах, що забезпечує родючий ґрунт для їх аналізу. Різноманітність суфіксів, які використовуються для їх створення, гарантує, що існування цих слів додає багатства вираження на своїх відповідних мовах. Створені словоформи емоційно наповнені, та несуть як позитивну, так і негативну конотації, причому різного ступеня гостроти. Однак, незважаючи на багато схожості, ці дві мови демонструють різючі відмінності в існуючих формах – наприклад, триступенева демінутивна градація, характерна для української, дуже рідко зустрічається в хорватській мові.

Мета цієї дипломної роботи полягає в тому, щоб надати огляд утворення демінутивів й аугментативів в українській та хорватській сучасних мовах, та порівняльний аналіз цього формування і отриманих значень. Для створення основи порівняння досліджених словоформ між двома мовами будуть представлені їх визначення та засоби творення як видно з граматик двох мов і вчених, які більш детально займалися цією темою на відповідній мові. Будуть представлені різні методи класифікації цих слів, які вчені намагалися застосувати. Цей загально теоретичний розділ супроводжуватиметься прикладами та аналізом використання демінутивів та аугментативів у контексті конкретних речень. За допомогою семантичного аналізу цих прикладів буде доведено, що існують певні закономірності в поєднаннях основ і суфіксів, водночас розкриваючи окремі випадки, в яких присутня двозначність, яка заважає чітко класифікувати демінутивні та аугментативні словоформи в абстрактній системі за їх передбачуваним, об'єктивним значенням. Цей екскурс в аналіз семантики також призведе до короткого дослідження суспільних наслідків використання зменшувальних і збільшувальних форм.

Одна з найяскравіших подібностей у підходах до теми в обох мовах з точки зору морфології полягає в тому, що науковці у своїх аналізах зосереджуються на іменникових основах і суфіксальних утвореннях. Хоча в обох мовах існує префіксальний і складений спосіб творення цих словоформ, найпродуктивнішим є суфіксальний спосіб. Отже, акцент буде зроблено на суфіксальному утворенні демінутивів та аугментативів від іменникової бази, хоча й інші методи також розглядатимуться там, де це дозволяє література. Відмінності та схожості у підходах до теми буде прояснено через використання граматичних посібників, наукових та словникових статей. Також, шляхом детальнішого аналізу семантики, а також контекстах вживання зменшувальних і збільшувальних, буде розглянуто й важливість цих словотворів у тому, як вони впливають на повсякденне життя людей, які використовують літературну українську та хорватську мови. Наостанок, буде надано коротке порівняння кількості суфіксів в кожній мові, щоб дійти висновку, яка з цих мов насправді має більший мовний запас зменшувальних і збільшувальних утворень.

2. Демінутиви

2.1. Демінутиви в українській мові

Дослідження демінутивних утворень має давню історію в українському мовознавстві. Одні з найвідоміших імен дослідників, які займалися прагматичним аналізом, категоризацією чи іншою об'єктивною системою розуміння демінутивів це – Л. Юрашко, Л. Шутак, М. Кравченко, О. Бондар. Також була хвиля авторів, які вирішили більше зосередитися на контекстуальному аналізі цих словотворів, їх семантики та мотивації їх використання, принаймні – Г. М. Сагач, Т. Деркач-Падысек, О. Федоренко, І. Беркешук. Серед інших відомих імен у цій галузі є автори, які розглядали обидва аспекти проблеми або поєднували їх у своїх роботах, і до них належать І. Василенко, Є. Ботнічук, Л. Верба, Л. Булаховський, П. Каращук, М. Жовтобрюх, О. Єсперсен, К. Городенська, М. Мостовий, М. Пігур, В. Олексенко, І. Туранський, А. Уфимцева, О. Шахматов та ін.

Залежно від джерела, визначення зменшувального утворення можуть значно відрізнятися. Іноді демінутиви визначаються виключно як похідний іменник або прикметник, рідше як дієслово, яке водночас позначає щось невелике та переносить позитивне значення. Дуже рідко можна зустріти згадку про зменшувально-пестливе слово або форму слова, що несе за своїм визначенням негативне значення, та навіть сама назва зменшувально-пестливе суперечить існуванню потенційних негативних значень, яких переносять демінутиви. Жодне з цих визначень насправді не інкапсулює дисперсію феномена демінутивності в українській мові. Українські граматики часто переважно не виходять за межі простого визначення, що різко контрастує з багатством інформації, наявної в працях науковців, які присвятили свій час цьому питанню. З цієї причини цей розділ буде зосереджений на більш повних роботах вчених, які займалися цією темою.

Л.Г. Скалозуб визначає демінутиви як *похідні іменники, що виражають значення зменшеності, яке здебільшого супроводжує ще й значення суб'єктивної оцінки: позитивної (пестливість – коник) або рідше негативної (зневажливість – ідейка, гімназистик, дільце)*¹. Демінутиви, також відомі як зменшувальні, або зменшувально-пестливі форми, в українській літературній мові переважно творяться суфіксальним способом, а суфікси

¹ Л. Г. Скалозуб, «Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)», *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, вип. 5 (2012): 157.

самих лише іменників формують досить численну групу – близько 43 одиниць, які актуалізуються в 2930 лексемах, що становить 92% від усіх лексем із емоційними суфіксами².

Таким чином, висновковуємо, що українська мова значною мірою покладається на демінутиви як засіб передачі емоцій. Додатковим свідченням цього є той факт, що *Демінутивні утворення зі зменшено-емоційними суфіксами функціонують у всіх самотійних частинах мови*³. Справді, українська мова особлива різноманіттям базових слів для творення зменшувальних форм, адже вони творяться з:

прикметників (*зелененький, дурнесенький, малесечкий, невеличкий, гарнюсінький, манюній*),

прислівників (*зраночку, легенько, дрібнесенько*),

займенників (*всенький, кожнісінький*),

числівників (*першенький, тройко*),

дієслів (*їсточки, спатусі, спатуні*),

вигуків (*лишенько!*).⁴

Інші способи творення демінутивів (окрім суфіксального) досліджує Н.В. Руда, нараховуючи такі прийоми, як префіксація (*сутінь, паморозь, мікробіологія* – як правило не носять експресивні конотації), суплетивне вираження (*маля, ягня* – від них додатково утворюються суфіксальні демінутиви як *малятко, ягнятко*), редуплікація (*маленький-маленький* – майже не використовується) й аналітичне вираження (словосполучення як *мала хата* інколи суфіксуються, наприклад *малесенький шматочок*)⁵. Ці способи не є настільки продуктивними чи настільки поширеними, як суфіксальний, та вчені зазвичай приділяють увагу аналізу саме суфіксального типу демінутивних утворень на основах іменників. Варто також зазначити, що в цьому підході наголос ставиться на аналіз невластних іменників, хоча в українській мові *піддаються демінутивації власні назви,*

² Н. В. Руда, «Репрезентація категорії демінутивності в українській мові.» *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*, вип. 21 (2013): 93.

³ Л. Г. Скалозуб, «Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)», *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, вип. 5 (2012): 157.

⁴ Н. В. Руда, «Репрезентація категорії демінутивності в українській мові.» *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*, вип. 21 (2013): 93-94.

⁵ *Ibid.*, 95-96.

оскільки українцям притаманне творення зменшувально-пестливих форм найменувань людей. Не є винятком творчість Остапа Вишні: *Правильно, Талочко, ти говориш...; Одарочку*⁶.

Феномен демінутивів пронизує майже все використання мови, з'являючись у багатьох стилях, зокрема художньо-белетристичний, епістолярний, публіцистичний стилі, твори для дітей, фольклор тощо. Звичайно, постійним джерелом поповнення мови іменниками із суфіксами суб'єктивної оцінки є розмовна мова⁷. Демінутиви є важливою частиною всіх слов'янських мов, але особливо яскравого вираження вони дістали в українській мові, яка характеризується надзвичайною милозвучністю (можливо, і саме завдяки демінутивним утворенням)⁸. Зменшувальні форми не лише збагачують мову, надаючи вихід складним емоціям у формі, доступній для всіх її носіїв, а також пропонують велику стилістичну різноманітність для авторів, які можуть вибрати одне з багатьох синонімічних демінутивів, щоб висловити найбільш відповідний відтінок їхньої ідейної експресії.

Демінутиви, як уже згадувалося, можуть використовуватися як засіб вираження негативного значення, наприклад *жартівливі та іронічно-пестливі, здатні передавати також негативні емоції, наближаючись до іронічно-глузливих*⁹. Демінутиви в українській мові відрізняються від інших мов ще й тим, що в них використовується градація, що розділяє демінутиви 1-го, 2-го і 3-го ступенів, що утворюються від іменників, позбавлених значення зменшеності: *хата > хатина > хатинка > хатиночка*¹⁰.

Найбільш поширений і об'єктивний спосіб класифікації зменшувальних форм в українській мові залежить від роду початкової (базової) форми слова, конкретно іменника, адже за кожним родом іменників закріплені в абсолютній більшості випадків певні

⁶ Л. Г. Скалозуб, «Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)», *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, вип. 5 (2012): 159.

⁷ Інна Беркешук, «Демінутиви та аугментативи–виразники українського менталітету», *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, вип. 14 (2016): 22.

⁸ Л. Г. Скалозуб, «Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)», *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, вип. 5 (2012): 157.

⁹ Інна Беркешук, «Демінутиви та аугментативи–виразники українського менталітету», *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, вип. 14 (2016): 22.

¹⁰ Л. Г. Скалозуб, «Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)», *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, вип. 5 (2012): 157.

суфікси¹¹. Ця категоризація має об'єктивну початкову структуру, яку потім можна розширити дослідженням семантики конкретних суфіксальних прикладів. О. Ситенко перелічує найпродуктивніші суфікси для жіночого роду:

-к-,
-очк-,
-ечк-,
-оньк-,
-еньк-,
-ин-,
-иц-,
-ун- (-юн-),
-ус-, -ц-;

для чоловічого:

-ок-,
-очок-,
-ичок-,
-(ч)ик,
-ец-,
-еньк-,
-к-,
-ус-;

для середнього:

-к-,
-ц-,
-чк-,
-очк-.¹²

¹¹ Ольга Ситенко, «Демінутивні іменникові похідні в українській та англійській мовах.» *Науковий вісник Херсонського державного університету* (2011): 101.

¹² Ibid.

Щоб відповісти на питання, в якій мові частіше вживаються зменшувальні слова, необхідно також враховувати наступне. Одним із випадків, який свідчить про те, що в українській мові набагато більше вживаються зменшувальні слова, є те, що одне речення може містити цілу низку зменшувальних, зафіксованих в словосполученні. Про це явище Жівкович згадує, говорячи про російську мову в порівнянні з хорватською, але таке ж явище спостерігається і в українській: *маленька хатка, маленькій хлопчик, сіренькій старічок*¹³. За словами Жівковича, це явище здається неприродним для носіїв хорватської мови, які вважають, що в таких випадках зменшувальні слова трапляються надто часто, оскільки *Стилістика хорватської мови не вживає таких синтагм і здебільшого вважає їх тавтологією*¹⁴.

І. Жівкович також зазначає, що бувають такі проблематичні випадки, коли слово, яке не можна зазвичай перетворити на демінутив, потребує перекладу¹⁵. Хороший приклад цього для української мови можна знайти в наступному тексті: *Стрепенувся тоді козак, стиснув рукою списа, та як крикне, аж луна пішла гаєм: Наїжджайте, воріженьки, сам вас накликаю!*¹⁶, де слово *вороги* являється в демінутивній формі *вороженьки*. Хорватський еквівалент цього, *neprijateljčići*, звучить настільки виразно та незвично, що починає нести зовсім новий зміст у порівнянні з українським словом – в очах хорватського читача згодом народжується ідея про намір шокувати або привернути увагу до сильного сарказму чи пародії.

¹³ Igor Živković. «O deminutivima u ruskom i hrvatskom jeziku.» *Jezik, kultura i književnost u suvremenom svijetu* (2013): 323. Від тепер переклад мій.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Борис Антоненко-Давидович. *Бабині казки*. Видавництво «Каменяр», 1991.

2.2. Демінутиви в хорватській мові

Порівняно з українською мовою, серед хорватських вчених, які вивчали зменшувальні слова в історії, є набагато менше імен, оскільки переважна більшість робіт на цю тему відбувається в контексті конкретної місцевої мови, а не літературної мови. Намагаючись залишитися в сфері літературної мови, у цьому розділі докладніше буде розглянуто подання зменшувальних слів у граматиці.

У хорватській граматиці авторів Е. Баріч, М. Лончаріч, Д. Маліч, С. Павешіч, М. Петі, В. Зечевіч і М. Зника, демінутиви визначаються як *ті іменники, які виражаються менше, ніж те, що означає базове слово: boca – боїса (укр. бутилка, бутилочка), grad – gradić (укр. місто - містечко). Основне слово завжди є іменником*¹⁷. З цього визначення випливає, що демінутиви в хорватській мові можуть бути створені лише за допомогою суфіксації з іменниковою базою. Хоча демінутиви, безумовно, можуть бути створені іншими засобами, систематичний підхід авторів цієї книги до теми аналізу морфологічного творення зменшувальних є надзвичайно обширним. Автори цієї граматики поділяють їх за способом творення на іменники чоловічого, жіночого, середнього родів, та відокремлюють категорію демінутивів які створені від іменників різних родів.

Демінутиви в хорватській мові утворюються за допомогою численних суфіксів, а результати цього словотворення *позначають те саме, що й основний іменник: людина (pastirić), тварина (mačkica), рослина (bogić), предмет (olovčica), абстрактний іменник (događajić)*¹⁸. Автори граматики підкреслюють, що зменшувальні слова можуть бути носіями як позитивних, так і негативних значень, але ніколи не доводять, що будь яка з цих конотацій є необхідною і невідмінною частиною певного демінутива.

Демінутиви від іменників чоловічого роду утворюються за допомогою суфіксів:

- ić (-іч),
- čić (-чіч),
- (a)k (-ак),

¹⁷ Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika* (Zagreb: Školska knjiga, 2005), 326.

¹⁸ Ibid.

-eč(a)k (-ечак),
-ič(a)k (-ічак).

Словоформи із суфіксами -іć (-іч) і -čić (-чіч) часто вживаються в хорватській мові та є дуже родючими. Прикладів таких демінутивів є відповідно багато: *crv – crvić, ban – banić, grab – grabić, nož – nožić, strah – strahić, članak – člančić, kovčec – kovčežić, trbuh – trbušić, junac – junčić*.¹⁹

Форми із суфіксами -(a)k, -eč(a)k, -ič(a)k мають, на відміну від минулих прикладів, надзвичайно експресивне значення, та є малородючими. У граматиці наведено такі приклади, як: *cvijet – cvijetak, dan – danak, list – listak, prsten – prstenak, trak – tračak, snijeg – sniježak, smijeh – smiješak, grm – grmečak, plamen – plamečak, kraj – krajičak, kamen – kamičak, plamen – plamičak*.²⁰ З цих прикладів (конкретно *plamečak, plamičak*) зрозуміло, що певні похідні форми слів відповідають кількома суфіксами в демінутивному словотворенні. У результаті можуть бути створені численні паралельні утворення, які є майже ідеально синонімічними, відрізняючись лише стилістично. Саме цей стилістичний вибір дає свободу не лише письменникам і поетам, а й усім носіям мови, які можуть вибрати варіант слова; вибрати саме той суфікс і ту форму, який (яка) найкраще відповідає їхнім потребам.

Демінутиви із походженням від іменників жіночого роду утворюються лише за допомогою два суфіксів, -іса і -čićа. Суфікс -іса є дуже родючим, а суфікс -čićа – малородючим. Існує також суфікс -ца, але цей словотворчий зразок сьогодні більше не вживається. Деякі з перелічених прикладів включають: *Crkva – crkvica, glava – glavica, rijeka – rječica, majka – majčica, klupa – klupica, juha – jušica, pjega – pjegica, buha – buhica, grana – grančica, klupa – klupčica, stvar – stvarčica, cijev – cjevčica*.²¹

Зменшувальні створені від іменників середнього роду утворюються за допомогою суфіксів -це (*jezero – jezerce, zvono – zvonce*), -ance (*blato – blatance, sito – sitance*), -ašce (*mjesto – mjestašce, sunce – sunašce*), -ence (*pile – pilence, ždrijebe – ždrebence/ždrjebence*), -ešce (*dijete – djetešce, ždrijebe – ždrebešce/ždrjebešce*), підраховуючи двічі більшу кількість суфіксів, які продовжують активно використовуватися, порівняно з іменниками жіночого

¹⁹ Ibid.

²⁰ Ibid.

²¹ Ibid., 327.

роду у яких є лише два суфікси²². В прикладах *ždrijebe – ždrebence/ždrjebence* та *ždrijebe – ždrebešće/ždrjebešće*, синонімічний характер суфіксів -ence, -ešće забезпечує свободу стилістичного вираження так само, як було показано раніше з суфіксами іменників чоловічого роду -ečak та -ičak.

Утворення від іменників різного роду утворюються за допомогою суфіксів -elj(a)k (*brdo – brdeljak, put – puteljak, grm – grmeljak*) і -ulj(a)k (*čovjek – čovječuljak, djevojka – djevojčuljak, tomak – tomčuljak*) та автори граматики зазначають, що ці слова можуть мати лише пестливе значення²³.

На відміну від обраної граматики, на веб-сайті хорватської енциклопедії згадуються також інші основи для утворення демінутивів. За цим джерелом, зменшувальні прикметники утворюються за допомогою таких суфіксів як:

- ačak (*slabačak*),
- ahan (*lagahan*),
- kast (*sivkast*),
- uljast (*duguljast*),
- uškast (*ljepuškast*),

але також і префіксами:

- na- (*nagluh*),
- o- (*omalen*),
- po- (*pokratak*),
- pri- (*priglup*),
- su- (*supijan*).

Зменшувальні дієслова здебільшого утворюються префіксальними або суфіксальними морфемами, та подані такі приклади суфіксальних:

²² Ibid., 328.

²³ Ibid.

-nuti (*skoknuti, dirnuti*),
-(k/c)ati (*griskati, kašljucati*),
-šiti (*pjevušiti*)

та префіксальний:

po- (*popjevati, posvirati*)

При цьому зазначено, що у зв'язку зі зменшувальними дієсловами в слов'янських мовах іноді говорять про особливий підвид (або спосіб виконання дієслівної дії)²⁴. Тобто, це питання і далі відкрите, та становиться зрозуміло, чому граматики зазвичай намагаються уникати цього виду демінуції, зосереджуючись натомість на більш досліджених іменникових утвореннях.

Також відрізняються зменшувальні прислівники, які зустрічаються значно рідше, та даються такі приклади як:

*polagacko, mrvičak, podosta, podaleko, porijetko*²⁵.

Частота використання градації (нарощування) в утворенні демінутивів в літературній хорватській мові різко контрастує з українською. До початкової форми як правило в хорватській додається лише один суфікс, та випадки, коли до зменшувальної форми додаються суфікси, зустрічаються рідко. Також, зменшувальні форми рідко є частиною словників хорватської мови, а винятком являється Інтернет-словник сучасної хорватської мови під назвою *Хорватський мовний портал* (Hrvatski jezični portal), в якому можна знайти випадки цього явища. Як один зі таких прикладів, це – *iglica* (1. *dem. od igla*), *igličica* (1. *dem. od iglica*)²⁶. Однак, як вже згадано, такі випадки все ще рідкісні порівняно з українськими, і не проходять другу стадію градації. Однією з цікавих речей про зменшувальну градацію або нарощування в хорватській мові є те, що, як уже згадувалося, вона не проходить далі другого рівня градації. Наступний приклад ілюструє, як на перший погляд здається, що трьох-ступенева градація дійсно існує, та при ближчому розгляді виявляється, що це не так. Мова йдеться про слова *brežuljić* (1. *dem. od brežuljak*), *brežuljak*

²⁴ Deminutiv. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*.

²⁵ Ibid.

²⁶ *Iglica. Hrvatski jezični portal*.

(1. dem. od brijeg)²⁷. Перше значення початкового слова brijeg є зменшувальним *1. manje brdo*²⁸, навіть якщо воно не було утворене за допомогою описаних вище методів суфіксації. Його значення зменшувальне, але воно не демінутивом. Це є рідкісний випадок для хорватської мови, коли існує послідовність із трьох слів із зменшувальними значеннями, та усі вони є частиною одного ланцюжка словотворення, але не є прикладом поширених в українській мові трьох ступенів утворення демінутивів через нарощування.

²⁷ Brežuljčić. *Hrvatski jezični portal*.

²⁸ Ibid.

3. Аугментативи

3.1. Аугментативи в українській мові

На відміну від теми демінутивів, яка має давню історію та велику кількість літератури для аналізу, темі підсилювальних в українській мові науковці приділили значно менше уваги. Це вказує на те, що ця тема за обсягом менша, конкретно через її меншу частоту вживання порівняно зі зменшувальними. О. Астаф'єв визначає аугментатив як *слово з побільшеним значенням (вітрище, котяра, деревисько тощо)*²⁹. І. Беркешук розглядає суфіксальне творення аугментативів із суфіксами:

- щ-, -ищ- (*бабище*),
- иськ- (*вовчисько*),
- аг-, -яг- (*скупердяга*),
- юг- (*вітряга*),
- юк- (*свинюка*),
- як- (*свиняка*),

та стверджує, що суфікси *-ищ-*, *-иськ-* *найпродуктивніші у групі негативно-оцінних суфіксів*³⁰. З прикладів *свиня – свинюка, свиня – свиняка* зрозуміло, що кілька різних суфіксів можуть використовуватися для утворення аугментативів від однієї основи.

Можливе й без-суфіксальне аугментативне творення, про що свідчать приклади, подані в *Літературознавчому словнику-довіднику: за допомогою епентези (...) тобто появи додаткового звука в складі слова, зокрема [o] (О. Різниченко: Сокира щугоне униз, / І череп, ніби диня, репне) (...) подвоєних префіксів (О. Різниченко: Стоптала копитами татарва / Угіддя руські й діточок маленьких. / Попозуляла шабелька крива / По їхніх татах і по їхніх нььках)*.³¹ Жодної спеціальної категоризації для аугментативів не передбачено, крім уже представлених різних способів їх створення. Аугментативи, що утворені суфіксами від іменників, тому залишені без категоризації, за винятком зусиль І. Беркешук, щодо надання характеристики індивідуальним суфіксам. Аугментативи також можуть

²⁹ О. Астаф'єв, *Літературознавчий словник-довідник* (Київ: Видавничий центр «Академія», 2007), 69.

³⁰ Інна Беркешук, «Демінутиви та аугментативи–виразники українського менталітету», *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, вип. 14 (2016): 23.

³¹ О. Астаф'єв, *Літературознавчий словник-довідник* (Київ: Видавничий центр «Академія», 2007), 69.

утворюватися за допомогою суфікса якого І. Беркешук не згадує, оскільки він використовує прикметники як свою основу, суфікса *-ен-* (*Л. Глібов: А ж суне Вовк — такий страшенний / та здоровенний*)³².

Суфікс *-яг-* посилює емоційний ефект слова аж до створення лайливого відтінку, але лише якщо він поєднується із іменниковою основою, у значенні якої наявна негативна оцінка, при чому частково або цілковито втрачається його значення збільшення розміру³³. Протилежна картина спостерігається з суфіксами *-як-*, *-юг-* та *-юк-*. Ці три суфікси настільки міцно закріплені в їх використанні, що своєю функцією та семантикою, та вони можуть виступати як дублетні у складі тієї самої основи, пор.: *псюга, псюка, псяка*³⁴. Це віддзеркалює ситуацію з синонімічними зменшувальними словами, паралельними за своїм значенням, варіанти яких обираються лише через їхню стилістику.

За словами О. Астаф'євої, аугментативи *Найбільше поширені у гумористичних та сатиричних жанрах*³⁵, що є природним, оскільки ці утворення часто асоціюються не лише з негативними емоціями чи розміром, а з іронією, сарказмом, насмішкою. Аугментативи, в цьому сенсі, є протилежністю зменшувальних слів, які якнайчастіше вживаються в дитячій літературі та класичних творах, але і зменшувальні, і збільшувальні утворення перетинаються в іншій сфері, а саме – журналістиці, де вони майже взаємозамінні, оскільки можуть служити засобом для прихованої критики, або відкритої насмішки.

³² Ibid.

³³ Інна Беркешук, «Демінутивні та аугментативні–виразники українського менталітету», *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, вип. 14 (2016): 23.

³⁴ Ibid.

³⁵ О. Астаф'єв, *Літературознавчий словник-довідник* (Київ: Видавничий центр «Академія», 2007), 70.

3.2. Аугментативи в хорватській мові

Аугментативи в хорватській граматиці визначаються як ті іменники, які виражають щось збільшене або посилене. Основним словом завжди становиться іменник³⁶. За граматиною Е. Баріч, аугментативи творяться за допомогою суфіксів:

- ina (*brod – brodina, komad – komadina*),
- čina (*šamar – šamarčina, lažov – lažovčina*),
- etina (*jama – jametina, torba – torbetina*),
- urina (*kosa – kosurina, smijeh – smjehurina*),

та менше-вживаних:

- erina (*kuća – kućerina*),
- ešina (*glava – glavešina*),
- ura (*djevojka – djevojčura*),
- urda (*noga – nožurda*),
- ušina (*orao – orlušina*),
- uština (*bara – baruština*),

а два суфікси вживаються лише в одиничних прикладах:

- eskara (*ljudi – ljudeskara*),
- uskara (*baba – babuskara*)³⁷

Незважаючи на значну кількість перерахованих суфіксів, уся концепція аугментативів в граматиці зведена до одного абзацу. Це свідчить про те, що граматики хорватської мови не вважають аугментативи такими ж цікавими чи складними, якими являються демінутиви, що відповідає тій самій позиції, що бачимо в українських граматиках

С. Бабіч займає контрастну позицію і визначає аугментативи так: *Из сукупности утворених іменників за чітким критерієм можна виділити аугментативи. Вони означають, що щось є великим, збільшеним або збільшеним відповідно до середнього*

³⁶ Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika* (Zagreb: Školska knjiga, 2005), 328.

³⁷ Ibid., 328-329.

розміру інших об'єктів або істот такого ж виду. Розмір не повинен виражати лише фізичні відносини, та може виражати моральні, характерні, естетичні тощо, адже аугментатив твориться не лише від конкретних іменників, але й від абстрактних, важливо те, щоб виражена риса була більшою за пересічну.³⁸

Ці два подані визначення дуже схожі, але С. Бабіч вдається до глибшого аналізу. Він зазначає, що аугментативи утворюються суфіксальним, префіксальним і складеним способом, але зосереджується виключно на їх суфіксальному творенні. Бабіч нараховує аж 30 суфіксів, які використовуються для творення аугментативів:

-ina, -čina, -etina, -jurina, -urina, -usina, -čuga, -čaga, -čurina, -dura, -enda, -endra, -erda, -erina, -esina, -eskara, -ešina, -ežina, -ičetina, -juga, -jura, -jurda, -ština, -tura, -uga, -ura, -urda, -urenda, -ušina, -uština³⁹

За словами С. Бабіча, шість з перелічених суфіксів виділяються як важливіші за інших, оскільки вони мають більшу кількість похідних. Це суфікси -іна, -чіна, -етіна, -уріна, -юріна і -усіна. При тому автор звертає увагу, що всі найуживаніші суфікси для творення аугментативів у хорватській літературній мові закінчуються на -іна. Крім того, незважаючи на те, що іменникова основа аугментативів носить певне родове значення, самий аугментатив може використовуватися і для іншого роду: *Рід аугментативу може бути жіночий і коли основа чоловіча, тому що жіночий рід у таких випадках посилює стилістичну цінність, як покажуть приклади далі: ona detektivčina, ona stara obrenovičevska generalčina.*⁴⁰

Інша важлива ідея, яку поділяють як граматики Баріч, так і Бабіч, полягає в тому, що збільшувальні слова зазвичай асоціюються з негативними конотаціями. Граматик Е. Баріч завершує сегмент про аугментативи таким реченням: *Значення аугментативів також може бути зневажливим (babetina)*⁴¹. Оскільки речі, які більші за норму, часто також сприймаються як дивні та потворні, такий смисловий зв'язок цілком природний. Проте, С. Бабіч зазначає, що *подібно до того, як демінутиви не мають автоматично пестливе*

³⁸ Stjepan Babić, *Sufiksalna tvorba uvećanica u hrvatskome književnome jeziku* (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1996), 11-12.

³⁹ Ibid., 12-19.

⁴⁰ Ibid., 13.

⁴¹ Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika* (Zagreb: Školska knjiga, 2005), 329.

значення, аугментативи також не мають автоматично зневажливе значення (...) Це залежить від типу утворення, значення основного іменника та ситуації (контексту), у якій використовується аугментатив⁴².

Подібно до демінутивів, іменники в хорватській мові дозволяють використання кілька різних суфіксів, щоб утворити кілька синонімічних аугментативів з різною стилістикою від однієї основи, як видно з прикладу *baba – babetina, baba – baburda, baba – babuskara*. Варто зауважити, що у граматиці Е. Баріч наведено лише один приклад префіксального аугментатива, створеного за допомогою префіксу *pre-*, *presoliti*.⁴³

⁴² Stjepan Babić, *Sufiksalna tvorba uvećanica u hrvatskome književnome jeziku* (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1996), 12.

⁴³ Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika* (Zagreb: Školska knjiga, 2005), 385.

4. Контекстуально-семантичний аналіз

4.1. Контекст як чинник визначення семантики

Однією з поширених ідей як в українській, так і в хорватській літературі є те, що саме іменникові основи та суфікси несуть значення певної демінутивної форми. І все ще з обох сторін дискусії існує дихотомія думок щодо цього питання, оскільки деякі науковці стверджують, що єдине реальне значення можна спостерігати в конкретному контексті вживання певного слова чи форми слова, а інші намагаються класифікувати демінутиви в абстрактних системах за їх начебто передбачуваним значенням.

Звичайно, як в українській, так і в хорватській мовах є такі слова, які наділені негативним чи позитивним значенням, а це означає, що існує висока ймовірність того, що утворені від них зменшувальні чи збільшувальні форми також переноситимуть це значення. Однак, як покажуть приклади, це не завжди так. Це питання ще більше ускладнюється тим фактом, що значення розміру часто вже міститься у початковому слові, наприклад, *книжка* більша за *олівець*, тому їх зменшувальні форми (*книжечка*, *олівчик*) можуть означати щось менше у порівнянні до початкового слова, але наше знання реального світу підкаже нам, що демінутив *книжечка* все одно більше за *олівець*. Зовнішньо мотивовані думки, що виникають у свідомості мовця, не закінчуються на цьому – є також емоції, які ми прив'язуємо до певних слів через особистий досвід, навіть розмовляючи літературними мовами. Цю складність рідко розглядають науковці, та якнайчастіше її відкладено в користь полярності між розміром та емоцією, що є основою для більшості спроб вже згаданої категоризації.

Інший аспект цього питання, який рідко враховується, є частина мови, до якої належить початкове слово. Як уже зазначалося, демінутиви та аугментативи можна утворити від багатьох різних частин мови, а не лише від іменників. Тим не менш, література з цього питання зосереджена майже виключно на утвореннях від іменників, і особливо на тих формах, які створені за допомогою суфіксів. Крім того, демінутиви та їх значення досліджувалися набагато більше, ніж аугментативи. У зв'язку з цим у цьому розділі йтиметься про демінутиви, утворені від іменників та за допомогою суфіксів, оскільки для такого огляду існує сприятливий літературний ґрунт в обох аналізованих мовах.

4.1.1. Приклад контекстуального визначення семантики демінутивів у хорватській мові

Це актуальне питання, як контекст впливає на значення демінутива, можна показати на прикладі, наведеному в граматиці Е. Баріч, в якій, як уже згадувалося, автори зазначають, що демінутиви, які утворюються за допомогою суфіксів *-elj(a)k* та *-ulj(a)k* можуть мати лише пестливе значення.⁴⁴ Однак, демінутив *čovječuljak*, якого автори саме і згадують як приклад, насправді не має завжди позитивного значення. Інтернет-сторінка *Хорватський мовний портал* визначає це слово як людину *невисокого зросту і дрібної статури, з дрібними кістками; чоловічок*, не згадуючи при цьому позитивні чи негативні значення⁴⁵. Поглянувши на історичне вживання цього слова в хорватських літературних творах, стає зрозуміло чому.

*Taj čovječuljak s maskom brade mletačkih mudrih senatora ulazi za života u pravu, u svjetsku historiju, i ja sve to pišem s nevjerovatnim osjećajem, da sam imao čast neko vrijeme stajati među pionima u misterijskom šahu toga čovjeka, danas nesumnjivo velikoga (...)*⁴⁶

Той маленький чоловічок із маскою бороди мудрих венеціанських сенаторів увійшов у світову історію ще за життя, і я пишу все це з неймовірним відчуттям, що мав честь постояти на деякий час серед пішаків у таємничих шахах, що грала та людина, сьогодні безсумнівно велика (...)

З першого прикладу стає зрозуміло, що *чоловічок* є джерелом натхнення для оратора, але це позитивне значення передає не саме слово *чоловічок*, а речення в цілому. Контекст надає слову значення близькості. Його значення коливається між позитивним і нейтральним, що робить це слово стилістичним вибором, а не носієм позитивного значення, або оцінкою фізичного розміру певної людини або персонажа. Наступний приклад є зовсім іншим.

⁴⁴ Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika* (Zagreb: Školska knjiga, 2005), 328.

⁴⁵ Čovječuljak. *Hrvatski jezični portal*.

⁴⁶ Antun Gustav Matoš. *Pečalba. Kaprisi i fejtoni*, 177.

*Ispred vrata stajao je čovjek malen rastom, gotovo čovječuljak, crn, kudrave kose, kozičav, povinuta nosa i ispručenih usana.*⁴⁷

Перед дверима стояв маленький, майже чоловічок, чорного, кучерявого волосся, худорлявий, зі зігнутим носом та висунутими губами.

У цьому випадку слово чоловічок використовується для позначення розміру без будь-яких наслідків позитивних чи негативних атрибутів чи почуттів. Людина *маленька*, але не така *маленька* щоб її можна було назвати *чоловічком*, тобто в цьому випадку, цей демінутив означає самий крайній ступінь невеликого розміру. Це абсолютно емоційно нейтральне значення зменшеності. Наступний приклад досліджує третє можливе значення цього демінутива.

*Možda si ti zaista neki sitni čovjek, čovječuljak zapravo, ali u meni si velik. Možda nisi zaslužio ni trunak srca, ali ja sam sve one godinama prigušivane i zbijane osjećaje morao nekome pokloniti.*⁴⁸

Може ти справді дрібна людина, навіть чоловічок, але в мені ти великий. Можливо, ти не заслужив жодної частинки серця, але я мусив комусь віддати всі ті почуття, що були пригнічені та стиснуті роками.

Хоча речення закінчується на позитивній ноті, *čovječuljak* (чоловічок) у цьому прикладі має виключно негативне значення. Демінутивною формою тут акцентується не те, що певний персонаж малий на зріст, а те, що він в перенесеному значенні малий за своїм характером; дріб'язкова, невихована, не варта поваги людина тощо. Таке значення викликає й сама фраза *маленька людина*, яка змушує демінутив будувати свій емоційно забарвлений зміст на вже сформованому нею ґрунті. Як видно з цих прикладів, зменшувальне слово, утворено від однієї основи, і тим самим суфіксом, може мати кілька значень. Це не означає, що не існує таких загальноприйнятих значень, які відповідають певним суфіксам або початковим словам.

⁴⁷ Ivan Aralica, *Psi u trgovištu*, 132.

⁴⁸ Ivan Raos. *Nemojte nam kosti pretresati*, 120.

Саме такий підхід, який знаходить кореляції між значеннями та суфіксами, представлений у граматиці Е. Баріч, де конкретно згадується, що слово *čouječuljak* та інші демінутиви, утворені за допомогою суфікса *-uljak*, мають тяжіти до позитивного значення. Цей підхід є корисним, оскільки він дає змогу чітко класифікувати зменшувальні суфікси відповідно до їхніх значень, але під час мого дослідження цієї теми було виявлено, що існує занадто багато прикладів значень, протилежних очікуваним, а ідеальним прикладом цього є вже згаданий *čouječuljak*. Хоча суфікс *-uljak* справді демонструє тенденцію викликати позитивне значення в зменшувальному відношенні, цей конкретний приклад показує, що важко обговорювати значення без контексту, коли йдеться про зменшувальні слова.

4.1.2. Приклад контекстуального визначення семантики демінутивів в українській мові

Тема контекстуального визначення семантики демінутивів є актуальною і в українській мові та класифікується набагато конкретніше, ніж у хорватській літературі на цю тему. Л.Г. Скалозуб ілюструє цей поділ думок, представляючи конкретні приклади категоризації за семантикою, весь час зазначаючи, що далеко не всі дослідники цієї теми погоджуються з тим чи іншим підходом. Як приклад представлений метод Г. М. Сагача, який розділяє демінутиви за значенням на три категорії: зменшувальну лексику, пестливу лексику, та зменшено-пестливу лексику. Перша категорія включає ті демінутиви, які спеціально орієнтовані на розмір їх похідного слова, змінюючи його без сильного (або без жодного) емоційного відтінку. Однак, як передбачає Т. Панченко, цей поділ виключає можливість того, що певний суфікс може зустрічатися в зменшувальних словах, які мають різні або навіть протилежні значення: *Чітко розподілити за кожним суфіксом ті чи інші потенційні смислові відтінки позитивної чи негативної оцінки часто неможливо, адже реалізація кожного з них, як правило, залежить від значення основи та контексту*⁴⁹.

Як приклади для двох протилежних категорій Г. М. Сагача наведено такі приклади як *будинок – будиночок, хата – хатка* (як виключно зменшувальні) та *вода – водиця, година*

⁴⁹ Татьяна Панченко, «Демінутиви як засіб вираження експресії», *Збірник наукових статей*, вип. 4 (2017): 74.

– *годинка* (як виключно пестливі)⁵⁰. Навіть коли ми бачимо кінцеву форму зменшувального слова, та можемо вяснити, від якої основи воно було утворене, спробу чітко розділити зменшувальні слова за типом їх значення, як уже згадувалося, важко здійснити саме тому, що контекст є важливим фактором у будь-якому процесі визначення значення певного демінутива. Отже, справа не в тому, що базове слово чи певні суфікси не впливають на значення похідної форми, а в тому, що контекст є не менш важливим ніж ці два інші фактори. Наведений тут приклад, *годинка*, як виключно пестливий демінутив, впливає з логіки, що оскільки базове слово година може означати лише 60 хвилин, тобто 3600 секунд, неможливо зменшити його розмір за допомогою зменшувального. Однак, саме так цей демінутив вживається в наступному реченні, написаному П. Мирним: *Через невелику годинку вікно на вулицю розчинилося, і Василь, як груша, вилетів.. на вулицю*⁵¹. Година Василеві не мила, але здається короткою. Вона не буквально коротша за тривалість, але в його досвіді, в його розумі, час летить непомітно. Тому зменшувальне не має значення моровиці, а пестливості, у метафоричному значенні. Однією з причин цього є слово, яке стоїть перед зменшувальним словом, *невелику*.

Третя категорія – це спроба виправити невідповідність між першими двома категоріями та потенційним використанням демінутивних форм з подвійним значенням. Поєднання назв перших двох категорій в категорію зменшено-пестливої лексики, як і наведення прикладів *сестра – сестриця, син – синок*⁵², знову пропускає одне з можливих вживань її форм – не зменшувальне, не пестливе, а образливе використання демінутивів. Таке значення не можна передбачити, судячи з суфіксів чи основ демінутивів, проте, як стверджує Т. Панченко, контекст уточнює значення: *ці ж лексеми донечка, синочок набувають протилежної оцінки: несхвалення, зневаги та обурення, інколи іронії, напр.: Потоки оптимізовані, на місцях сидять правильні люди. От нещодавно викупили збагачувальні фабрики у синочка Віктора Федоровича*⁵³. У цьому прикладі особа, про яку йдеться мова, є дорослою людиною. Тобто, об'єкт ані фізично малий, ані до нього

⁵⁰ Ibid., 158.

⁵¹ Панас Мирний. *Твори*, т. IV (1955): 114.

⁵² Л. Г. Скалозуб, «Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)», *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, вип. 5 (2012): 158.

⁵³ Татьяна Панченко, «Демінутиви як засіб вираження експресії», *Збірник наукових статей*, вип. 4 (2017): 77.

звертаються пестливо. Навпаки, використання слова *синочок* принижує об'єкт, зрівнюючи його з дитиною; особою яка не є самостійною; яка не заслуговує на повагу.

Після цього висновку зрозуміло, що цілком справедливе бажання дослідників охайно класифікувати зменшувальні слова та їхні суфікси так чи інакше за їхнім значенням – це дуже складна справа, оскільки чітка та систематична категоризація передбачає систему, яку можна розглядати поза контекстом речення. Це ускладнюється ще й тим, що *Індивідуальна манера добору експресивної та емоційної лексики у різних мовців неоднакова*⁵⁴. Категоризація Г. М. Сагача корисна в абстрактній системі та логічно розділена, але оточення зменшувального слова настільки ж важливе для визначення його остаточного значення, як і саме зменшувальне слово. Оскільки значення початкового слова разом з контекстом вживання слова (інколи разом з підсилювальними словами) створюють кінцеве значення демінутива, висновковуємо, що обидва підходи, представлені в цьому тексті, є правильними, і разом вони пропонують більш повну картину, а також створюють середовище в якому легше обговорювати складну тему семантики й приходити до нових усвідомлень, що приносить користь лінгвістичній галузі у відповідній мові.

4.2. Деетимологізація та десемантизація демінутивів

Окрім контексту, на визначення семантики демінутивів також впливають деетимологізація та десемантизація, через яких відбуваються зміни в значенні, тобто поява нових слів.

Хорватське слово *iglica* (голочка) – це приклад слова, яке може стати деетимологізованим замість того, щоб отримати демінутивне значення. Поки перше значення, це – *dem. od igla*, наступне його значення *najsitniji izbojak na grani četinara [borova iglica]*⁵⁵, або в перекладі, *найменший пагін на хвойній гілці [хвоя]*. Незважаючи на те, що процес утворення однаковий для обох значень, лише одне з них є зменшувальним, а інше – приклад деетимологізації або десемантизації. Подібний приклад до *iglica* являється *jagoda* (полуниця) – *jagodica* (дем. від полуниця, а також частина пальця або обличчя). Як видно з

⁵⁴ Л. Г. Скалозуб, «Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)», *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, вип. 5 (2012): 159.

⁵⁵ *Iglica. Hrvatski jezični portal.*

прикладу *blagajna* (касовий апарат) – *blagajnica* (касир), іменники утворенні демінутивним суфіксом -іса в хорватській мові можуть означати й виконавця дії, окрім демінутивного значення.⁵⁶

Одне з найпоширеніших випадків цього явища в обох мовах стосується назв тварин. В українській мові прикладом цього являється *морський коник*, а ця назва використовується також в хорватській мові – *morski konjić*. Незважаючи на те, що в назві цієї істоти явно використовується зменшувальне слово в обох мовах, воно не означає менший розмір початкового слова, та не переносить емоційну оцінку – це частина назви окремого виду тварин.

Інші інстанції цього явища, не пов'язані з окремою темою назв тварин, згадує Жівкович, наводячи такі приклади, як *kvaka* – (ручка дверей) – *kvakica* (дем. від ручка дверей) – *kvačica* (кома, розділовий знак), а цей приклад цікавий тим, що він має два можливих утворення, утворених за допомогою двох різних зменшувальних формантів, але лише один із них має зменшувальне значення⁵⁷. Залежно від використовуваного суфікса все ще можна створити зменшувальне значення, але використання іншого призводить до створення зовсім іншого слова. Те ж саме відбувається із українськими словами *стіл* – *стілець*, де використовується зменшувальний суфікс -ець, але отримане слово є зовсім іншим за значенням від похідного, та демінутив від *стіл* все ще може бути утворено за допомогою іншого суфікса, -ик (*столік*).

Як окремий приклад, Жівкович згадує, що С. Бабіч знайшов кілька прикладів іменників, від яких не можна зовсім утворювати демінутивні форми чи слова, оскільки спроба зробити це повністю змінить їх значення:

Gospođa (місіс) – *gospođica* (міс),

kneginja (титул князя; жіночого роду) – *kneginjica* (донька князя),

djevojka (дівчина; підліток або вже доросла) – *djevojčica* (дівчинка; дитина)⁵⁸.

⁵⁶ Igor Živković. «O deminutivima u ruskom i hrvatskom jeziku.» *Jezik, kultura i književnost u suvremenom svijetu* (2013): 322.

⁵⁷ Ibid.

⁵⁸ Ibid.

4.3. Вплив демінутивів та аугментативів на концептуалізацію світу

Зовсім інший погляд, який також дуже актуальний для цієї дискусії, представлений І. Жівковичем щодо хорватської мови та Т. Андрєвою щодо української мови:

Починаючи передусім від концепції Вільгельма фон Гумбольдта про зв'язок між мовою та мисленням і його розуміння мови як вияву національного духу, а також із гіпотези лінгвістичної релевантності Сепіра та Уорфа, сучасна лінгвістика намагається висвітлити те, як створюється мовний образ світу (...) своєрідний образ світу може (наприклад, у слов'янських мовах) виражатися однаковими граматичними категоріями з різним ступенем їх реалізованості, що також свідчить про лексико-граматичне значення демінутивності.⁵⁹

Іншими словами, І. Жівкович вказує на те, що зменшувальні слова є способом для носіїв мови концептуалізувати світ навколо них. Наскільки часто і в яких ситуаціях у мовах використовуються зменшувальні, а також аугментативи, оскільки вони виконують однакову функцію, у свою чергу впливає на людський розум. Більше того, оскільки слов'янські мови використовують схожі системи для вираження зменшувальних (і збільшувальних) значень, це свого роду сполучна точка між націями та точка відмінності, якщо мови, про які йде мова, використовують ці утворення по-різному. Мова є одним із важливих факторів, чому образ і сприймання світу відрізняються між націями⁶⁰, і вивчення способів, у які громадяни певної нації вважають природним використання цих маркерів розміру, а також цілої низки позитивних і негативних емоцій, відкриває дещо про непрозорі процеси, які керують нашим світом під дискретним виглядом повсякденної мови. Андрєва продовжує цю думку, кажучи:

Оскільки експресивний словотвір являє собою продукт оцінної діяльності свідомості, він розгортає перед дослідником можливості для кращого розуміння

⁵⁹ Igor Živković. «O deminutivima u ruskom i hrvatskom jeziku.» *Jezik, kultura i književnost u suvremenom svijetu* (2013): 323.

⁶⁰ Ibid.

*процесу сприйняття художником об'єктивного світу, вивчення його ціннісних переваг, способів вираження найрізноманітніших почуттів.*⁶¹

Тому не випадково ми робимо висновки про народ, якому належить мова. У певному сенсі люди також належать своїй мові, оскільки вона пропонує їм єдиний спосіб виразити свої емоції, поділитися своїми думками протягом найважливіших років розвитку людини, навіть якщо вони з часом вивчать нову мову або змінять місце проживання. Мова, з якою ми народжуємося, на довгі роки вирішує, що буде природним – не просто в мові, а природно відчувати, виражати. Пам'ятаючи про це, вивчити іншу мову тоді означає переписати уривок свого розуму та відкрити нові перспективи емоцій і думок. А для української мови вживання зменшувальних у всьому багатстві форм є природним; природно стати наче поетом, який пише про навколишній світ:

*Репрезентуючи категорію демінутивності, зменшувально-пестливі суфікси належать до засобів, за допомогою яких здійснюється актуалізація національної специфіки української мови. Через це абсолютно закономірним є використання в мовленнєвій практиці українців зменшено-пестливих утворень як інвентаря одиниць поетизації світу.*⁶²

Дослідження зменшувальних і збільшувальних значень набуває абсолютно нового значення, якщо дивитися через ці перспективи, надані І. Жівковичем та Т. Андреевою. Кількість доступних суфіксів – це вже не просто змагання чисел, а дослідження того, як уми, які ведуть внутрішні монологи тією чи іншою мовою, концептуалізують реальність. Зрештою, якщо зменшувальне слово часто вживається в позитивному значенні разом з іншим словом, це повинно певним чином відобразитися на почуттях людини про об'єкт її мислення, і саме такі думки можна передати наступним поколінням літературною мовою, через класичні твори, адже стилістика також зумовлює певне осмислення світу:

⁶¹ Тетяна Андреева. «Стилістичне навантаження демінутивів у поезії Тараса Шевченка.» *Слов'янські мови*. Odessa Linguistic Journal (2009): 67.

⁶² Ibid.

*вивірене й точне слово, що йде від глибин етносвідомості, народного духу, несе уявлення про пізнаний попередніми поколіннями світ, інформує про екзистенційні та образні портрети навколишньої дійсності, вчить любити довкілля (...)*⁶³

Як письменники, які народилися у своїй країні, колись надихалися її історією та мовою, так само вони надихають її майбутніх жителів і впливають на використання мови, що, у свою чергу, змінює процес мислення. У нескінченному циклі, мова живе та змінюється разом із її носіями, а здрібнілі та збільшувальні слова чи форми слів відіграють при цьому власну роль.

⁶³ Ibid, 73.

5. Кількісне порівняння

Враховуючи те, що українська та хорватська мови належать до однієї мовної сім'ї, не дивно, що вони багато в чому схожі, зокрема використання ними демінутивів та аугментативів як одними з основних методів передачі емоцій та зменшувальних чи підсилювальних значень. Відмінності між вживанням цих слів і словоформ невеликі, але відчутні, оскільки частота їх вживання впливає на те, як носії мови формують свої думки, а також на те, як сторонні люди сприймають дану мову. Відсутність певних еквівалентних демінутивів та аугментативів може значно ускладнити переклад з однієї з цих мов на іншу, оскільки зменшувальні та збільшувальні форми натуралізують вживання слова або висловлювання певної думки чи ідеї.

Однією з великих відмінностей між двома мовами є базові слова, які можуть використовуватися для утворення зменшувальних. В українській мові основами для утворення демінутивів можуть стати:

іменник (*вихованець – вихованчик*),
прикметник (*услесливий – услесливенький*),
прислівник (*далеко – далечко*),
дієслово (*купки – купоньки*),
займенник (*жоден – жоднісінький*),
числівник (*трое – трійко*),
вигук (*лихо – лишенько!*).

У хорватській мові такими основами можуть стати лише:

іменник (*riba – ribica*),
прикметник (*lijep – ljepuškast*),
дієслово (*pjevati – pjevušiti*),
прислівник (*mrvu – mrvičak*).

Аугментативи можуть утворюватися від іменників в хорватській (*torbetina*) та дієслів (*presoliti*), а в українській, від іменників (*вітпруще*), прикметників (*здоровенний*), та дієслів (*цугоне*).

Наступна рамка, яка буде використана для порівняння цих двох мов, це – кількість суфіксів згаданих серед авторів, представлених в цій роботі. Будуть розглянуті лише суфікси до іменників, оскільки це єдина основа, яка послідовно представлена в літературі.

Хорватська мова						
Демінутиви ⁶⁴	-(a)k	-ce	-čić	-čica	-ance	-ašce
	-ć(a)k	-ence	-ešce	-elj(a)k	-ica	-ić
	-ič(a)k	-ulj(a)k				
Аугментативи ⁶⁵	-čina	-erina	-eskara	-ešina	-etina	-ina
	-ura	-urda	-urina	-uskara	-ušina	-uština
Аугментативи, продовжено ⁶⁶	-etina	-jurina	-usina	-čuga	-čaga	-čurina
	-dura	-enda	-endra	-erda	-erina	-esina
	-ežina	-ičetina	-juga	-jura	-jurda	-ština
	-tura	-uga	-urenda			

Таблиця 1. Демінутивні та аугментативні суфікси в хорватській мові

Українська мова						
Демінутиви ⁶⁷	-к	-очк	-ечк	-ячк	-оньк	-еньк
	-ин	-иц-	-ун	-юн	-ус	-ц
	-чк	-ок	-очок	-ичок	-(ч)ик	-ец
	-еньк	-інк-а	-ек	-ець	-ц(е)	-цьо
	-ен(я)					
Аугментативи ⁶⁸	-щ	-иськ	-аг	-яг	-юк	-як
	-ищ	-юг				

Таблиця 2. Демінутивні та аугментативні суфікси в українській мові

⁶⁴ Eugenija Barić et al., *Hrvatska gramatika* (Zagreb: Školska knjiga, 2005), 331.

⁶⁵ Ibid.

⁶⁶ Stjepan Babić, *Sufiksna tvorba uvećanica u hrvatskome književnome jeziku* (Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1996), 11-12.

⁶⁷ Ольга Ситенко, «Демінутивні іменникові похідні в українській та англійській мовах.» *Науковий вісник Херсонського державного університету* (2011): 101.

⁶⁸ Інна Беркешук, «Демінутиви та аугментативи–виразники українського менталітету», *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, вип. 14 (2016): 23.

Як видно з цієї таблиці, хорватська мова має значно більше збільшувальних суфіксів, тоді як українська мова перемагає за загальною кількістю зменшувальних суфіксів. Загальна кількість, як я їх підрахував для хорватської мови, становить 14 зменшувальних суфіксів і 33 для підсилювальних. В українській мові, у використаній літературі, вживається або перелічено 25 зменшувальних суфіксів і лише 8 збільшувальних.

Ця таблиця аж ніяк не є повним урахуванням усіх суфіксів, які можуть бути приєднані до іменників у двох аналізованих мовах. Правда полягає в тому, що немає остаточної відповіді на те, скільки саме існує суфіксів, оскільки кожне джерело вказує інше число. Наприклад, Є.А. Карпільовська зазначає 31 демінутивних суфіксів⁶⁹ в українській мові, поки вище-згаданий Н.В. Руда говорить про *близько 43 одиниць*⁷⁰. Тим часом інше джерело стверджує, що їх майже двічі більше, ніж зазначила Є.А. Карпільовська: *Як засвідчили дослідження частотності вживання суфіксальних демінутивних форм, в українській мові налічується 54 суфіксальні демінутивні морфемі*⁷¹. Така ж ситуація спостерігається з хорватською мовою, як для зменшувальних, так і для збільшувальних утворень, і проблема йде далі, ніж просто підрахунок суфіксів. Порівняти кількість похідних від однієї бази майже неможливо у великому масштабі, оскільки:

*Порівнюючи наявність іменникових демінутивів у реєстрах обох словників, відзначимо, що, напр., якщо у СУМі наведено лише один похідний дериват першого ступеня демінутивізації постілонька з відсиланням до твірного слова постіль ліжко або яесь інше місце, приготовлене для спання (...), то в СлГр, крім похідного слова постілонька, подано ще три синонімічні демінутиви: постіленька, постілечка і постілочка.*⁷²

Іншими словами, навіть в рамках одної мови, не існує одного, всім-прийнятого джерела, в якому можна знайти відповіді про те, скільки існує суфіксів, не кажучи навіть вже про те, скільки похідних існує загалом. Кожне джерело по-різному підходить до теми,

⁶⁹ Самойлова, Ірина. *Зменшувальні форми слів в українській мові: параметри лексикографічного опису*. 23.

⁷⁰ Н. В. Руда, «Репрезентація категорії демінутивності в українській мові.» *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*, вип. 21 (2013): 93.

⁷¹ Пристай Г.В., Пристай Б.Р. «Функціональні моделі творення демінутивів у англійській та українській мовах» 214.

⁷² Самойлова, Ірина. *Зменшувальні форми слів в українській мові: параметри лексикографічного опису*. 22.

з різним ступенем деталізації або цілком різними методами. Точні порівняння тому неможливо робити, доки дослідники обох мов не оформлять єдину думку щодо їх власної мови; щодо методів перерахунку суфіксів, і рівень деталізації, необхідний для висвітлення теми. Згодом, народиться послідовність у представленні суфіксів та утворень в різних джерелах. До того часу порівняння тих суфіксів, які є досить популярними для використання в граматиках або академічних працях, все ж залишається корисним – наведене вище порівняння дає недосконалу, але корисну відповідь до питання цієї праці – українська мова дійсно має більше зменшувальних суфіксів, ніж хорватська, а хорватська має більше збільшувальних суфіксів, ніж українська.

6. Висновки

Знахідки цієї роботи виявилися саме тими, що було передбачено, але в певному сенсі вони також показали щось несподіване. В українській мові справді більше зменшувальних суфіксів – демінутиви вона вживає частіше й у більшій кількості різноманітних контекстів, а також може утворити більше зменшувальних словосполучень від одного слова завдяки поєднанню багатства суфіксів і процесу градації чи нарощування, який рідко зустрічається у хорватській мові. З іншого боку, було несподівано виявити, що хорватська мова так багата аугментативними суфіксами. Безсумнівно, дуже важливо побудувати розуміння процесів, які створюють зменшувальні та збільшувальні слова чи форми слів, а також різні способи їх класифікації відповідно до їх утворення, значення та використання. Такий ґрунт дозволяє дослідникам слов'янських мов порівнювати свою мову з іншою та стимулює подальший розвиток знань у цій галузі. Однак, як виявилось, надзвичайно важко порівнювати дві мови лише за загальною кількістю доступних суфіксів, якими вони користуються, оскільки в аналізованих мовах ще не існує узгоджених, конкретних та сучасних даних по цьому питанню.

Зрештою, якщо питання в тому, яка мова багатша на демінутиви чи аугментативи, більше значення має контекст, у якому ці утворення використовуються, і те, як часто вони використовуються. Якщо мова надає їм носіям ширших можливостей використовувати зменшувальні слова та має більше варіантів зменшувальних слів, утворених з однієї основи, це мова, яка багатша на зменшувальні слова – незалежно від того, скільки суфіксів загалом в ній існує. Мова, яка вживає аугментативи частіше та в більшій кількості різноманітних контекстів, ніж вона передбачує використання демінутивів, буде певною мірою здаватися більш суворою для тих слухачів, хто до такої рівноваги не звик. Для вирішення складного питання застосування демінутивів і аугментативів у літературних слов'янських мовах, необхідно глибше вивчити тему, переглядаючи кожен жанр літератури та мовний запас засобів масової інформації, та кожен ситуацію в повсякденному спілкуванні, яка вимагає використання зменшувальних і збільшувальних слів чи форм; кожен контекст, у якому вони зазвичай використовуються. Це величезна робота, але її результат також дуже багатообіцяючий.

Щодо суспільних наслідків використання зменшувальних і збільшувальних утворень, це величезна та надзвичайно цікава тема, яка заслуговує окремої уваги. Не тільки інші дивляться на нас по-різному залежно від мов, якими ми розмовляємо, але й ми за суттю своєї мови бачимо наше оточення в іншому світлі – залежно від того, як наші мови передбачають, що ми повинні розуміти навколишній світ. Мова, у якій використовується велика кількість зменшувальних, звучатиме мелодійніше, ніжніше, здаватиметься більш поетичною, та водночас її носії бачитимуть світ таким же чином. Те саме можна сказати про аугментативи, за винятком того, що вони зазвичай асоціюються з певною кількістю сарказму, критики, хоча й у цьому є цінність.

Використання цих форм слів у повсякденній мові відображає культуру та менталітет певного народу і водночас вудує їх. Таким чином, дослідження аугментативів і демінутивів у певній мові відбувається паралельно із дослідженням когнітивної категоризації реальності в проекції сприймання концептуальних областей як відображення специфічних географічних, історичних та подібних обставин кожної мовної спільноти і майбутнє дослідження цієї теми настільки ж необхідне, наскільки воно цікаве

7. Література

- Андреєєва, Тетяна. «Стилістичне навантаження демінутивів у поезії Тараса Шевченка.» *Слов'янські мови. Odessa Linguistic Journal* (2009): 64-76.
- Антоненко-Давидович, Борис. *Бабині казки*. Видавництво «Каменярь», 1991.
- Aralica, Ivan. *Psi u trgovištu*. Večernji list, Zagreb, 2004.
- Астаф'єв, О. *Літературознавчий словник-довідник*. Київ: Видавничий центр Академія, 2007.
- Babić, Stjepan. *Sufiksalna tvorba uvećanica u hrvatskome književnome jeziku*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, 1996.
- Barić, Eugenija, M. Lončarić, D. Malić, S. Pavešić, M. Peti, V. Zečević, M. Znika. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga, 2005.
- Беркешук, Інна. «Демінутиви та аугментативи – виразники українського менталітету», *Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету*, вип. 14 (2016): 20-26.
- Бойко Л.П. «Стилістичні можливості суфіксів суб'єктивної оцінки в поезії Д. Павличка» *Актуальні проблеми слов'янської філології*. Випуск XXIII, частина 3 (2010): 382-388.
- Божеску, М. *Категорія демінутивності як універсальна мовна категорія (на матеріалі англійської та української мов)*. Горлівський державних педагогічний інститут іноземних мов, 2011.
- Brežuljčić. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno 10.2.2023.
<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f15mXBk%3D>
- Čovječuljak. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno 10.2.2023.
<https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=f1piWBk%3D>
- Ćužić, Tomislav. «Imenska deminucija u hrvatskome i makedonskome jeziku.» *Jezikoslovlje*, 18.2 (2017): 227-243.

- Deminutiv. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža 2021. Pristupljeno 10.2.2023. <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=14495>>
- Дутчак Н.М. «Категорія демінутивності у сучасній лінгвістиці: словотвірно-семантичний аспект.» *Актуальні проблеми філології та перекладознавства* (2009): 73-77.
- Федоренко О.Д. «Демінутиви як мовні актуалізатори негативізму та агресії в газетному тексті.» *Поліграфія і видавнича справа*, вип. 1, 45 (2007): 38-43.
- Гришко О.П. «Сентиментальність як риса української етноментальності в мові художніх творів.» *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Но. 11 том 1 (2014): 21-23.
- Хрустик Н.М. «Дієслівні демінутивні утворення як ознака українського словотвору.» *Записки з українського мовознавства*, вип. 25 (2018): 81-87.
- Iglica. *Hrvatski jezični portal*. Pristupljeno 10.2.2023. <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=fVtjWxk%3D>
- Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. *Hrvatski jezični korpus*. Pristupljeno 10.2.2023. <<http://riznica.ihj.hr>>
- Jurin, Ana. «Творба уманjenica у hrvatskome i poljskome jeziku.» *Strani jezici*, 36 (2007): 231-244.
- Кислюк, Лариса. «Прагматичний потенціал демінутивів у публіцистичних та художніх текстах.» *Інститут української мови НАН України* (2015):. 148-158.
- Kovačec, August. «Deminutivi osobnih imena izvedeni s pomoću višestrukoga sufiksa kao kompenzacija za vokativ u jednom kajkavskom govoru.» *Folia Onomastica Croatica*, 12-13 (2003-2004): 287-298.
- Matoš, Antun Gustav. *Pečalba: Kaprisi i feljtoni*. Društvo hrvatskih književnika, Zagreb 1913.
- Medić, Edita. «O sufiksaloj tvorbi uvećanica u hrvatskome jeziku.» *Magistra Iadertina* (2018): 105-118.
- Мирний, Панас. *Твори*, т. IV (1955): 114.

- Novak, Kristian; Štebih Golub, Barbara. «Značenja umanjena u kajkavskome hrvatskome književnom jeziku.» *FLUMINENSIA: časopis za filološka istraživanja*, 28, 57-68 (2016): 57-68.
- Панченко, Татьяна. «Демінутиви як засіб вираження експресії», *Збірник наукових статей*, вип. 4 (2017): 71-82.
- Perić, Marija. *Deminutivi i augmentativi kao evaluativna sredstva u njemačkom i hrvatskom jeziku (na primjeru mrežnih komentara izborne kampanje)*. Zadar, 2021. 36-43.
- Пристай Г.В., Пристай Б.Р. «Функціональні моделі творення демінутивів у англійській та українській мовах» *Молодий вчений*, Но. 4.3 (2017): 212-215.
- Raos, Ivan. *Nemojte nam kosti pretresati*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1970.
- Руда Н.В. «Категорія демінутивності в українській мові: етнопсихолінгвістичний аспект.» *Мовні і концептуальні картини світу*, вип. 43 (2013): 14-20.
- Руда, Н. В. «Репрезентація категорії демінутивності в українській мові.» *Компаративні дослідження слов'янських мов і літератур*, вип. 21 (2013): 92-98.
- Руда Н.В. «Вторинна демінутивізація: причини, функції, семантика (на матеріалі української та латинської мов).» *Young Scientist*, но. 5, частина 3 (2015): 11-14.
- Самойлова, Ирина. «Зменшувальні форми слів в українській мові: параметри лексикографічного опису.» *Лексикографічний бюлетень*, вип. 27 (2018): 19-29.
- Самойленко, В.В. «Специфіка використання демінутивів у сучасних творах для дітей.» *Закарпатські філологічні студії*, випуск 13, том 1 (2020): 104-107.
- Ситенко, Ольга. «Демінутивні іменникові похідні в українській та англійській мовах.» *Науковий вісник Херсонського державного університету*, вип. 15 (2011): 99-104.
- Скалозуб, Л. Г. «Дериваційні особливості демінутивної лексики (на матеріалі творів Марка Вовчка та Остапа Вишні)», *Актуальні проблеми філології та перекладознавства*, вип. 5 (2012): 157-164.
- Živković, Igor. «O deminutivima u ruskom i hrvatskom jeziku.» *Jezik, kultura i književnost u suvremenom svijetu* (2013): 319-325.